

บทที่ 7

การจัดการและสืบสานมรดกสิ่งทอไหมของชุมชนบ้านดอนไชย ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน

7.1 ที่มาและความสำคัญ

เมืองน่าน เป็นเมืองที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ มาอย่างยาวนาน บ่มเพาะก่อเกิดศิลปะ และวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง จากปัจจัยทางด้านการเมืองการปกครองในช่วง 200 ปีที่ผ่านมา เป็นยุคที่เรียกว่า “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” ทำให้เมืองน่านมีกลุ่มชนชาวไทลื้อจากหัวเมืองต่างๆ ในดินแดนสิบสองปันนาอพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในเมืองน่านเป็นจำนวนมาก เมืองน่านจึงมีลักษณะพิเศษ เป็นเมืองที่รวมเอกลักษณ์ของหลากหลายวัฒนธรรมมาผสมผสาน โดยเฉพาะอิทธิพลของชาวไทลื้อทำให้เมืองน่านมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่างๆ ในเมืองน่านและมีเสน่ห์ดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยว

หมู่บ้านดอนไชย ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน เป็นชุมชนหนึ่งที่ยังรักษาวัฒนธรรมไทลื้อไว้อย่างชัดเจน แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสความเจริญจากภายนอกสตรีชาวไทลื้อได้ขึ้นชื่อว่ามีความสามารถในการทอผ้าด้วยเทคนิคที่หลากหลาย ผ้าทอของชาวไทลื้อจึงมีความงดงามด้วยการผสมผสานลวดลายและสีสันอันวิจิตร (ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล, 2551: น.15) สตรีไทลื้อของหมู่บ้านดอนไชยมีทักษะและความเชี่ยวชาญในการทอผ้าพื้นเมืองเป็นอย่างดี แต่เดิมมีการทอผ้าไว้ใช้สอยในครัวเรือนและทำถวายเป็นพุทธบูชา ต่อมาเมื่อสังคมมีความเจริญขึ้น การทอผ้าและผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือได้ลดบทบาทและค่อยๆ เลือนหายไปจากหมู่บ้าน เหลือเพียงไม่กี่ครัวเรือนที่ยังรักษาการทอผ้าไว้

ในปีพ.ศ.2525 มีการรวบรวมสมาชิกและรื้อฟื้นการทอผ้าก่อตั้งเป็นกลุ่มทอผ้าขึ้นตลอดเวลาเกือบ 30 ปีที่ผ่านมา กลุ่มทอผ้าได้ดำเนินการจนประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียง ได้รับรางวัลและการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอย่างมากมาย

ในปี พ.ศ.2543 ทางกลุ่มทอผ้าได้เข้าร่วมโครงการ “ฝ้ายแกมไหม” มีการให้ส่งเสริมการทอผ้าและย้อมสีด้วยวัสดุและสีจากธรรมชาติ จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในด้านรายได้ แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจซบเซาในปัจจุบันและตลาดสินค้าผ้าทอมีการแข่งขันกันอย่างสูง มีผลกระทบต่อชุมชนในด้านเศรษฐกิจ การแข่งขันทางการค้าทั้งในเรื่องการเลียนแบบสินค้าและการตัดราคาสินค้ากันเองระหว่างกลุ่มทอผ้ากลุ่มอื่นๆ ในพื้นที่จังหวัดน่านและจังหวัดใกล้เคียง ด้วยสินค้าที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกันซึ่งมีกระทบต่อการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าบ้านดอนไชย ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่านเป็นอย่างมาก อีกทั้งการแข่งขันทางการตลาดทำให้ความประณีตในการทอลดลงและมีผลกระทบต่อคุณภาพของสินค้า

ผลกระทบในด้านคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม บรรดาช่างทอผ้าที่มีฝีมือต่างก็เป็นหญิงวัยกลางคนจนถึงผู้สูงอายุ ขาดการสืบทอดการทอผ้าและทักษะความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้า เช่น ลวดลาย สีสันและความหมายและรูปแบบการใช้สอย เด็กเยาวชนรุ่นใหม่หรือแม้แต่ช่างทอผ้า

ปัจจุบันภายในกลุ่ม ยังไม่ได้รับการถ่ายทอดของภูมิปัญญาท้องถิ่นอันทรงคุณค่าจากผู้ที่มีความรู้ในชุมชน

คณะผู้ศึกษาวิจัยได้เล็งเห็นถึงคุณค่าของสิ่งทอของไทยลื้อบ้านดอนไชย ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน ที่มีความสำคัญทางด้านมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งนับวันจะเลือนหายไปทุกที และเล็งเห็นปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับกลุ่มทอผ้า การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการหาแนวทางเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนและการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนและเกิดคุณค่าในด้านการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่อไป

7.2 ผลการสำรวจนิเวศวัฒนธรรมผ้าพื้นถิ่นบ้านดอนไชย ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน

7.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านดอนไชยเดิมชื่อว่า “บ้านด่านใจ” (ซึ่งคำว่า “ใจ” หมายถึง ไปตรวจดู) เพราะในอดีตหมู่บ้านตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้านในปัจจุบันนี้ ห่างออกไปประมาณ 1,500 เมตร อยู่บริเวณพื้นที่ป่าเขาหนาที่บ มีช่องทางเดินผ่านของสัตว์นานาชนิดตรงบริเวณด้านตรงนั้นที่เดียว จึงทำให้ชาวบ้านสามารถดักจับสัตว์เพื่อไว้เป็นอาหารได้ โดยบางครั้งอาจใช้วิธีการสังเวยเหยื่อทำสัตว์ว่าเป็นสัตว์ชนิดใด หากเป็นรอยเท้าสัตว์ร้าย เช่น เสือ ชาวบ้านก็สามารถระมัดระวังตัวในการออกไปทำไร่นาได้ จึงทำให้เป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านด่านใจ แต่เนื่องจากบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านนั้นติดกับลำน้ำกุน จึงอาจคาดการณ์ได้ว่าหมู่บ้านถูกแม่น้ำกัดเซาะหรืออาจเกิดจากการเปลี่ยนทางเดินของสายน้ำ เพราะมีการขุดค้นพบไหโบราณ กำไลมือ และเงินเบี้ย จากฝั่งแม่น้ำในปัจจุบันที่ดินพังทลายลงมา และจากหลักฐานผสมผสานกับคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้าน ทำให้ทราบว่าหมู่บ้านดอนไชยเป็นชาวไทลื้ออพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนา เมื่อราว 200 ปีที่แล้ว จากเมืองเชียงรุ่ง เมืองยอง เมืองเงิน (รัตนพร เศรษฐกุล, 2538: น. 21) ส่วนใหญ่อ้างว่ามาจากเมืองเชียงรุ่ง เนื่องจากมีหอเสื่อบ้านที่เชื่อว่าเป็นหอเจ้าหลวงเชียงรุ่ง บริเวณกลางหมู่บ้านซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านดอนไชยอีกสถานที่หนึ่ง

7.2.2 ลักษณะทางกายภาพ

7.2.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านดอนไชย ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ บ้านศาลา หมู่ที่ 2 ตำบลศิลาแลง

ทิศตะวันออก ติดกับ วนอุทยานแห่งชาติดอยภูคา (บริเวณที่ชาวบ้านรักษาป่าชุมชน)

ทิศตะวันตก ติดกับ ช่วงรอยต่อบ้านตีนตก หมู่ที่ 4 และบ้านหัวดอย หมู่ที่ 6 ตำบลศิลาแลง

ทิศใต้ ติดกับ บ้านผาย หมู่ที่ 7 ตำบลศิลาแลง

และพื้นที่ของหมู่บ้านมีทั้งหมด 615 ไร่ โดยลักษณะการตั้งบ้านเรือนกระจายเป็นค้อ (กลุ่ม) ดังนี้

ค้อที่ 1 บ้านนาใต้ อยู่บริเวณที่ตั้งวัด

ค้อที่ 2	บ้านนาเหนือ อยู่ทางทิศเหนือของวัด
ค้อที่ 3	บ้านเหล่า อยู่ทางทิศตะวันออกของวัด
ค้อที่ 4	บ้านเหล่าศาลา อยู่ทางทิศเหนือของวัด
ค้อที่ 5	บ้านไร่อ้อย อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของวัด

7.2.2.2 สภาพภูมิศาสตร์

เป็นที่ราบเชิงเขาเชิงดอยภูคา มีลักษณะเป็นที่ดอนตามชื่อของหมู่บ้าน มีชื่อเรียกหมู่บ้านอย่างล้าลองอีกชื่อหนึ่งว่า บ้านป่าอ้อยดอนไชย เนื่องจากแต่เดิมมีป่าอ้อยอยู่ในบริเวณหมู่บ้าน หมู่บ้านดอนไชยอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอปัว จังหวัดน่าน ระยะทางจากหมู่บ้านถึงอำเภอปัว ประมาณ 5-6 กิโลเมตร และจากอำเภอปัว ถึงตัวเมืองจังหวัดน่าน ประมาณ 59 กิโลเมตร

7.2.2.3 สภาพภูมิอากาศ

เนื่องจากพื้นที่ตั้งของหมู่บ้านดอนไชยนั้นถูกรอบล้อมด้วยขุนเขาและป่าไม้จำนวนมาก จึงทำให้หมู่บ้านดอนไชย มีอากาศหนาวเย็น โดยมีอากาศหนาวเย็นที่สุดในช่วงปลายเดือนธันวาคม ถึงต้นเดือนมกราคม และอากาศร้อนที่สุดในช่วงเดือนเมษายน ส่วนในฤดูฝนเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม-กันยายนของทุกปี ฝนตกชุกที่สุดในเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม

7.2.2.4 การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมของหมู่บ้านดอนไชยนั้นสามารถติดต่อกับภายนอกได้สะดวก โดยใช้เส้นทางคมนาคมจากตัวจังหวัด สามารถเดินทางโดยทางรถยนต์ ด้วยเส้นทาง 2 เส้นทาง คือ ทางหลวง 1080 สายน่าน-ปัว ระยะทางประมาณ 59 กิโลเมตร และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1109 สายน่าน-น้ำยาว ระยะทาง 5 กิโลเมตร

7.2.2.5 แผนที่

ภาพที่ 7.1 แผนที่บ้านดอนไชย ตำบลศิลาแลง อำเภอป่า จังหวัดน่าน
ที่มา: ปรับปรุงจาก บริษัท เมตามิเดีย เทคโนโลยี, 2555.

7.2.3 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

7.2.3.1 ประชากร

มี 156 ครัวเรือน มีประชากร ประมาณ 605 คน

7.2.3.2 อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าวนาปี สลับกับการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ถั่วลิสง ยาสูบ แม่บ้านทอผ้าเป็นอาชีพเสริม

7.2.3.3 สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน

- วัดดอนไชย
- หอเสื้อบ้าน หอเจ้าหลวงเชียงรุ่ง

ภาพที่ 7.2 หอเสื้อบ้าน หอเจ้าหลวงเชียงรุ่ง หมู่บ้านดอนไชย ตำบลศิลาแลง อำเภอป่าจึง วัฒนานคร

ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555

7.2.3.4 วัฒนธรรมและประเพณี

ชาวบ้านดอนไชยมีวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายคลึงกับชาวล้านนาโดยทั่วไป แต่มีรายละเอียดของวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านดอนไชย คือ

- การเลี้ยงผีเสื้อบ้าน คือ หอเจ้าหลวงเชียงรุ่ง จัดในช่วงสงกรานต์ของแต่ละปี
- การถวายทานตุงแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับ ณ วัดดอนไชย ในช่วงสงกรานต์ของแต่ละปี
- การซบก้อนเส้า ในพิธีขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งเป็นการซบลำนำแบบชาวไทลื้อ ที่เรียกว่า “ซบลื้อ” ซึ่งเป็นสิ่งที่หาหายากและกำลังสูญหายในปัจจุบัน

7.3 ความสำคัญของมรดกสิ่งทอของบ้านดอนไชย

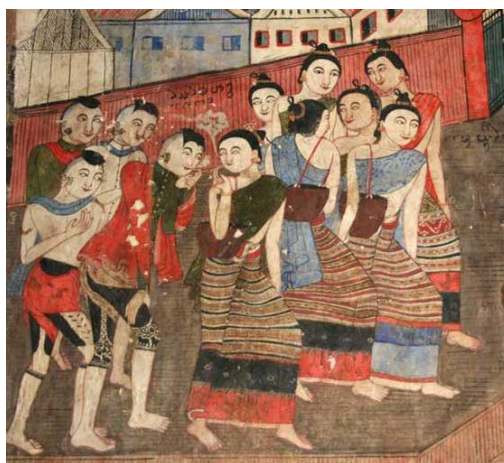
หมู่บ้านดอนไชยยังคงสืบทอดเอกลักษณ์ผ้าทอของบรรพบุรุษชาวไทลื้อแบบเมืองน่านไว้อย่างชัดเจน เป็นการผสมผสานระหว่างอิทธิพลการทอผ้าของไทยวน และไทลาว ทำให้มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แตกต่างจากกลุ่มไทลื้อกลุ่มอื่นๆ โดยทั่วไป

สิ่งทอของหมู่บ้านดอนไชยประกอบด้วยสิ่งทอภายในครัวเรือน เช่น ผ้าฮำ (ผ้าพื้น) ผ้าห่ม ผ้าหลบ(ผ้าปูที่นอน) ผ้าหลบหรือผ้าเต็ม (ผ้าปูนั่ง, ปูนอน) สิ่งทอในศาสนา คือ ตุง เครื่องแต่งกายคือ ผ้าซิ่น แบ่งออกเป็น ซิ่นม่าน ซิ่นป่อง ซิ่นเชียงแสน

กลุ่มทอผ้าบ้านดอนไชย มีสามารถทอผ้าได้หลากหลายเทคนิค ที่สำคัญ คือ เทคนิคการขีด (Continuous Supplementary Weft) ไทลื้อเรียก เก็บมุก, เทคนิคจก (Discontinuous Supplementary Weft), การมัดก่าน หรือ มัดหมี (Weft Ikat), ยกดอก (Twill), เกาะหรือล้วง (Tapestry Weaving) ช่างทอของกลุ่มสามารถทอผ้าในแต่ละเทคนิคได้อย่างดีเยี่ยม

ผ้าทอแบบโบราณที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านดอนไชย มีดังนี้

1) ผ้าซิ่นก่าน ซึ่งเป็นผ้าซิ่นรูปแบบหนึ่งของซิ่นในเมืองน่าน โดนเฉพาะในเขตพื้นที่ อำเภอบัว และอำเภอกำแพงแสน เป็นผ้าซิ่นที่ตกแต่งด้วยเทคนิคการมัดหมีเส้นพุ่ง (Weft Ikat) ทำด้วยเส้นไหม เป็นเทคนิคที่ไม่ค่อยพบในงานสิ่งทอไทลื้อ แต่ในพื้นที่ดังกล่าวมีการใช้เทคนิคมัดหมีนี้ในการทอ ตกแต่งผ้าซิ่นกันอย่างแพร่หลาย ชาวบ้านเรียกชื่อผ้าซิ่นที่ทอด้วยเทคนิคนี้ว่า ซิ่นก่าน ซิ่นมัดก่าน หรือ ซิ่นคาดก่าน ซึ่งจะมีลักษณะโครงสร้างเป็นผ้าซิ่นมาตรฐานของเมืองน่าน คือ ซิ่นม่าน และซิ่นป่อง ช่างทอผ้าบ้านดอนไชยมีฝีมือในการทอผ้าซิ่นก่านอย่างดีมาก และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน รูปแบบซิ่นมัดก่านยังปรากฏในรูปภาพในจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ใน อำเภอเมืองน่านอีกด้วย

ภาพที่ 7.3 หญิงเมืองน่านนุ่งซิ่นก่านในภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ (คนขวาสุด)
ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555

ภาพที่ 7.4 ผ้าซิ่นมัดก่านโบราณ อำเภอบัว จังหวัดน่าน
ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555

ภาพที่ 7.5 ซิ่นก่านอายุร้อยกว่าปี บ้านดอนไชย อำเภอบัว จังหวัดน่าน
ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555

2) ผ้าห่มตาแสงหรือผ้าห่มตาโก้ เป็นผ้าทอยก 4 ตะกอเพื่อความหนาให้แก่เนื้อผ้า ทอด้วยผ้าฝ้าย มีลายตารางสีขาว แดง ดำ ให้ห่มตัวและห่มนอน เพิ่มความอบอุ่นแก่ร่างกาย เป็นเอกลักษณ์ผ้าห่มแบบเมืองน่าน

ภาพที่ 7.6 ผ้าห่มตาแสง
ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555

ภาพที่ 7.7 ภาพเมืองน่านสมัยก่อน มีการใช้ผ้าห่มตาแสงห่มตัวกันความหนาว
ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555

3) **ผ้าทล** หรือผ้าปูที่นอน ทอจากผ้าฝ้ายสีขาว ตกแต่งด้วยลวดลายขีดหรือภาษาไทลื้อ เรียกว่า ลายมุก มีลวดลาย สีดำ และสีแดง มีลวดลายเป็นแบบเฉพาะของกลุ่มไทลื้อที่ อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ภาพที่ 7.8 ผ้าหลบไทลื้อ บ้านดอนไชย
ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555

4) ผ้าแหลบ หรือผ้าเต็ม เป็นผ้าปูนอน รองนั่ง รับรองแขกหรือไปนอนวัดถือศีลแปดของชาวบ้าน มีลักษณะเป็นผืนผ้าทอตกแต่งด้วยลายขีด และลายจกด้วยฝ้ายสีต่างๆ อย่างสวยงาม กุ๊นขอบสีแดงทั้งสี่ด้านทั้งสี่ด้าน สามารถม้วนเก็บพกพาได้เวลาเดินทาง

ภาพที่ 7.9 ผ้าแหลบหรือผ้าเต็ม
ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555

7.4 รูปแบบของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านดอนไชยที่ได้รับการพัฒนาภายใต้โครงการฝ้ายแกมไหม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ในปี พ.ศ. 2543 กลุ่มทอผ้าบ้านดอนไชยได้เข้าร่วมโครงการฝ้ายแกมไหม ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเป็นโครงการรณรงค์เพื่อให้กลุ่มทอผ้าในภาคเหนือทอผ้าและย้อมสีด้วยวัสดุธรรมชาติ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดในเวลานั้น

ภาพที่ 7.10 รูปแบบผลิตภัณฑ์ในการส่งเสริมของโครงการฝ้ายแกมไหม ของกลุ่มทอผ้าบ้านดอนไชย อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555

7.5 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านดอนไชย (สัมภาษณ์นางสายพิณ ยั่งยืน ผู้ริเริ่มการตั้งกลุ่มทอผ้า บ้านดอนไชย อำเภอปัว จังหวัดน่าน, 15 กุมภาพันธ์ 2553)

เดิมสตรีชาวบ้านดอนไชยมีการทอผ้าไว้ใช้สอยในชีวิตประจำวัน แต่เมื่อหลัง พ.ศ.2500 เป็นต้นมา มีผ้าและเสื้อผ้าสำเร็จรูปเข้ามาแทนที่ทำให้การทอผ้าของชาวบ้านลดลง แต่ยังคงเหลือไว้เฉพาะการทอผ้าบางประเภทเช่น ผ้าถุง ผ้าห่ม ผ้าฮา (ผ้าพื้น) และผ้าที่ทำถวายเป็นพุทธบูชา เช่น ตุ่ง เป็นต้น

ในปี พ.ศ.2525 คุณสุวดี เจนเช่น นักสังคมสงเคราะห์และนักสะสมผ้าโบราณ ได้ลงพื้นที่ในจังหวัดน่าน ได้มาติดต่อนางสายพิณ ยั่งยืน ช่างทอผ้าบ้านดอนไชย ให้ทอผ้าตามตัวอย่างซึ่งเป็นผ้าโบราณ นางสายพิณสามารถทอผ้าได้เป็นที่พอใจของผู้ว่าจ้าง จากนั้นมีการสั่งทอผ้าเพิ่มขึ้นทั้งรูปแบบและจำนวน นางสายพิณจึงได้ชักชวนญาติและเพื่อนบ้านมาช่วยกันทอผ้าตามคำสั่งทอที่เพิ่มขึ้นมา มีการรื้อฟื้นและการสอนเทคนิคการทอผ้าจากผู้เฒ่าผู้แก่และระหว่างช่างทอผ้าด้วยตนเอง จึงเป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มทอผ้าบ้านดอนไชยเป็นต้นมา

7.6 ข้อมูลกลุ่มอาชีพทอผ้าบ้านดอนไชย (เอกสารแผ่นพับของกลุ่มอาชีพทอผ้าบ้านดอนไชย อำเภอปัว จังหวัดน่าน)

จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2525 มีสมาชิกก่อตั้ง 23 คน ปัจจุบัน มีสมาชิก 96 คน มีเงินกองทุนหมุนเวียน 530,000 บาท มีศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่ศูนย์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีการจัดสรรรายได้โดยการหักเงินรายได้ของสมาชิกเข้ากลุ่มร้อยละ 5 มีกองทุนเงินสำรองจ่ายร้อยละ 5 จากเงินกองทุนทั้งหมด และมีเงินสนับสนุนจากงานหน่วยงานต่างๆ การปันผลกำไรให้แก่สมาชิกในรูปแบบของสหกรณ์ มีการพัฒนากลุ่มหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องจากกองทุนนี้ด้วย

7.5 โครงสร้างของคณะกรรมการของกลุ่มทอผ้าบ้านดอนไชย อำเภอปัว จังหวัดน่าน

นางถนอม ทิฆามวงศ์	ประธาน
นางปวีณา ปริงฤทธิ์	รองประธาน
นางชนิษฐา ต๊ะแก้ว	เลขา
นางพรทิพย์ โนพรวน	เหรัญญิก
นางกิ่งแก้ว ทิฆามวงศ์	ประชาสัมพันธ์
นางสายทอง ต๊ะแก้ว	กรรมการ
นางกรนันท์ ช่างเหล็ก	กรรมการ
นางกัลยรัตน์ ไหมน้อย	กรรมการ
นางแจ่มใส ต๊ะแก้ว	กรรมการ
นางอาภาภัทร์ ต๊ะแก้ว	กรรมการ
นางคำผิว ต๊ะแก้ว	กรรมการ

นางอารีญา หาญยุทธ	กรรมการ
นางบุญปิ่น อุ่นมี	กรรมการ
นางธรรณิศา ไชยโย	กรรมการ
นางจิรภัทร์ ช่างเหล็ก	กรรมการประจำศูนย์

7.7 โครงสร้างการบริหารของกลุ่มทอผ้า (สัมภาษณ์นางสายพิณ ยั่งยืน ผู้ริเริ่มการตั้งกลุ่มทอผ้า บ้านดอนไชย อำเภอปัว จังหวัดน่าน อดีตประธานกลุ่มทอผ้า, 15 กุมภาพันธ์ 2553)

เริ่มต้นจากกลุ่มนำเงินทุนไปซื้อวัสดุในการทอผ้า เช่น เส้นฝ้าย ไหม สีย้อม ไม้สำหรับแจกให้สมาชิก ส่วนอุปกรณ์ทอผ้า สมาชิกทุกคนมีก็ทอผ้าเป็นของตัวเอง

สำหรับรูปแบบของผ้าทอ ประธานกลุ่มจะเป็นผู้สั่งการว่าจะทออะไรบ้าง ใครเป็นผู้ทอ โดยแบ่งตามความถนัด ทุกวันที่ 15 และวันสิ้นเดือนของแต่ละเดือน จะเป็นวันที่สมาชิกจะนำผ้าทอมาส่งที่กลุ่มจะมารับเงินค่าทอและรับวัสดุกลับไปทอต่อไปอีก

ในส่วนของรูปแบบสินค้าในปัจจุบันแบ่งออกเป็น

- 1) ผ้าซิ่น
- 2) ผ้าคลุมไหล่ ผ้าคลุมโต๊ะ
- 3) ผ้ามา่น
- 4) ตุ้ง
- 5) ถุงย่าม กระเป๋า
- 6) เสื้อสำเร็จรูป ชาย หญิง ที่ตัดเย็บจากผ้าทอของกลุ่ม

ซึ่งสินค้าเหล่านี้ประยุกต์มาจากรูปแบบผ้าทอดั้งเดิมของชุมชนตามกระแสผู้บริโภคและความต้องการของตลาด

7.7 การตลาดและการจำหน่ายสินค้า

กลุ่มจะมีอาคารไว้จำหน่ายสินค้าและเป็นที่ทำกรของกลุ่มทอผ้า ซึ่งเป็นอาคารอยู่กลางหมู่บ้าน ทางกลุ่มทอผ้าจะมีการนำสินค้าออกจำหน่ายนอกพื้นที่ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดตามที่ได้รับติดต่อไป สมาชิกในกลุ่มสามารถนำสินค้าจากกลุ่มไปจำหน่ายได้โดยนำสินค้าไปก่อน ขายได้เท่าไรก็นำเงินมาชำระและนำสินค้าที่เหลือมาคืน นอกจากนี้ยังมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อผ้าทอจากกลุ่มโดยตรงโดยชำระเป็นเงินสดไม่ได้เป็นระบบเงินเชื่อ (ไม่มีปัญหากับพ่อค้าคนกลาง เนื่องจากเป็นระบบกลุ่มมีอำนาจการต่อรอง)

ประธานกลุ่มจะเป็นผู้วางแผนทั้งหมดโดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ช่วยดำเนินงาน ในส่วนที่ประธานเป็นผู้สั่งว่าจะทอผ้าอะไรนั้นจะได้รับข้อมูลจาก การรายงานจากสมาชิกและกรรมการว่าสินค้าหน้าร้านสินค้าชนิดใดเหลือน้อย หรือหมดจากชั้น และจากการได้สัมผัสตลาดภายนอกโดยตรงจากการออกร้านตามต่างๆ และการได้รับออเดอร์หรือการสั่งสินค้าที่ทอขึ้นพิเศษจากลูกค้าที่สั่งเข้ามาผ่านตัวประธานหรือผ่านสมาชิก

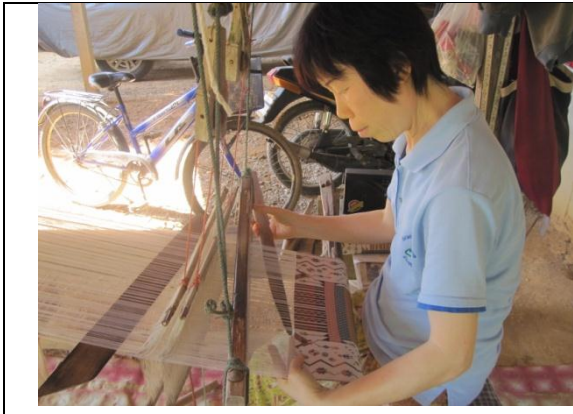
สรุป การบริหารจัดการในกลุ่มประธานเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการเกือบทั้งหมด โดยมีกรรมการกลุ่มเป็นผู้ช่วยและกำกับดูแลร่วมกัน

7.8 ผลงานดีเด่นและความสำเร็จ

- 1) มีการรวมกลุ่มของสมาชิกทั้งสองกิจกรรม ทั้งการทอผ้า และการตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปจนมีสมาชิกเพิ่มขึ้น
- 2) มีเงินทุนสมทบสามารถสร้างศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์และเป็นที่รับรองแขกที่สนใจกิจกรรมของกลุ่มมาศึกษาดูงาน ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมทั้งทางด้านการบริหารกลุ่มและร่วมกันทำกิจกรรมทำให้สมาชิกมีความภูมิใจที่มีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของร่วมกัน
- 3) กลุ่มมีคณะกรรมการที่มีความเข้มแข็งและมีการซื้อของจากสมาชิกทุกวันที่ 1 และ 15 ของเดือน โดยคณะกรรมการเวียนกันซื้อของเข้าศูนย์
- 4) กลุ่มมีทะเบียนและบัญชีรายรับ-จ่ายที่เป็นปัจจุบัน
- 5) มีการส่งเสริมการขายและแสวงหาตลาดด้วยตนเองและจากการแนะนำของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน
- 6) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการอบรมทรัพย์สินเพื่อการผลิตทุกเดือน
- 7) สมาชิกของกลุ่มหลายคนสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดให้แก่กลุ่มอื่นๆ ที่สนใจได้
- 8) กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านดอนไชยยังเป็นแหล่งศึกษาดูงานของผู้สนใจที่ต้องการอยากรู้เรื่องการจัดกิจกรรมและการบริหารจัดการของกลุ่มอีกด้วย
- 9) ได้รับใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์สหกรณ์ (ส.ม.ส) จากกรมส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์
- 10) ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (ม.ผ.ช) จากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
- 11) ได้รับในประกาศนียบัตรผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ 4 ดาว ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย
- 12) ได้รับใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ไหมไทย ตรานกยูงพระราชทาน สีเขียว
- 13) ได้รับรางวัลและประกาศนียบัตรจากหน่วยงานต่างๆ อีกมากมาย

7.9 การสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

- 1) ได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชน อำเภอปัว ปี พ.ศ. 2536 เป็นอุปกรณ์ทอผ้า
- 2) ได้รับการสนับสนุนจากสภาวัฒนธรรม อำเภอปัว พ.ศ. 2539
- 3) ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเงินกระตุ้นจากรัฐบาล (มียาชาวา) พ.ศ. 2542
- 4) ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อสังคม (SIF) ในปี พ.ศ. 2544
- 5) ได้รับการสนับสนุนจากกรมเกษตรและสหกรณ์ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในปี พ.ศ. 2544
- 6) ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน (ศ.บ.อ) อำเภอปัว ในปี พ.ศ. 2546-2547

ชาวบ้านกำลังทอตุ่ง

ตุ่งทอมือ ในวัด

ผ้าทอมือไทลื้อ

บ้านโบราณของชาวไทลื้อ

ชุดผ้าพื้นเมืองทอมือ ชาวไทลื้อ

ผ้าทอโบราณชาวไทลื้อ

ภาพที่ 7.11 ภาพแสดงการดำรงชีวิตของชาวดอนไชย ตำบลศิลาแลง จังหวัดน่าน
ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555

7.10 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ปรับใช้ผ้าพื้นถิ่นบ้านดอนไชยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากการลงพื้นที่วิจัยแล้วดำเนินการวิจัยโดยใช้คนในชุมชน นักออกแบบ และนักวิจัยทำงานร่วมกัน ได้ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ปรับใช้ผ้าพื้นถิ่นบ้านดอนไชยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ดังต่อไปนี้

7.10.1 การออกแบบดีไซน์ของอเนกประสงค์

7.10.2 เว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์

7.10.3 DVD การออกแบบการแสดง 1 ชุด

7.10.1 การออกแบบดีไซน์ของอเนกประสงค์

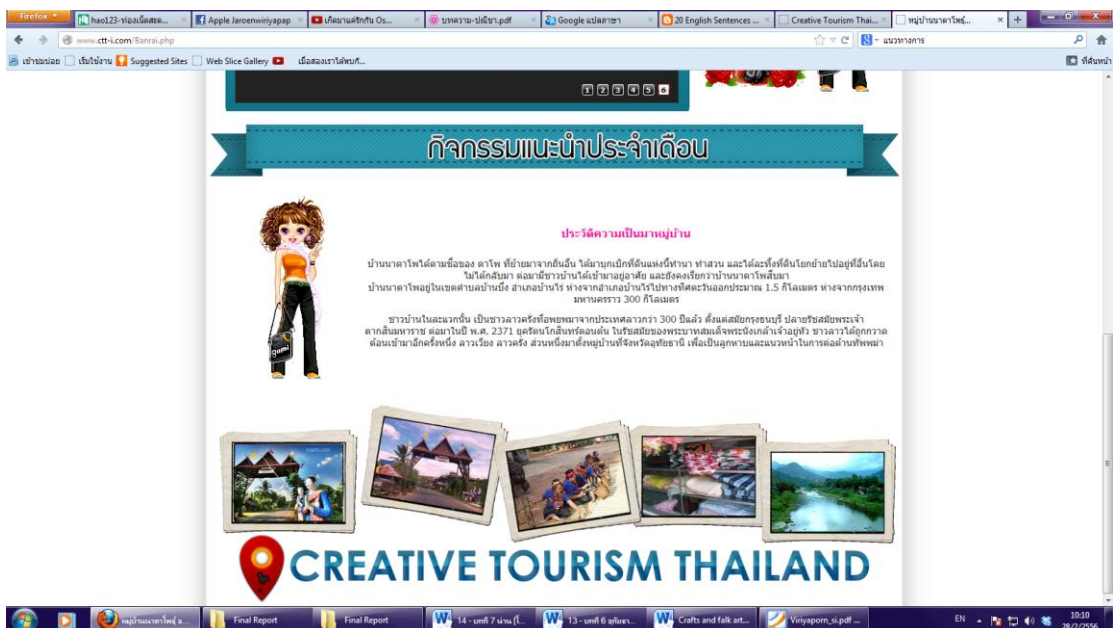

ภาพที่ 7.12 การออกแบบดีไซน์ของอเนกประสงค์
ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2555.

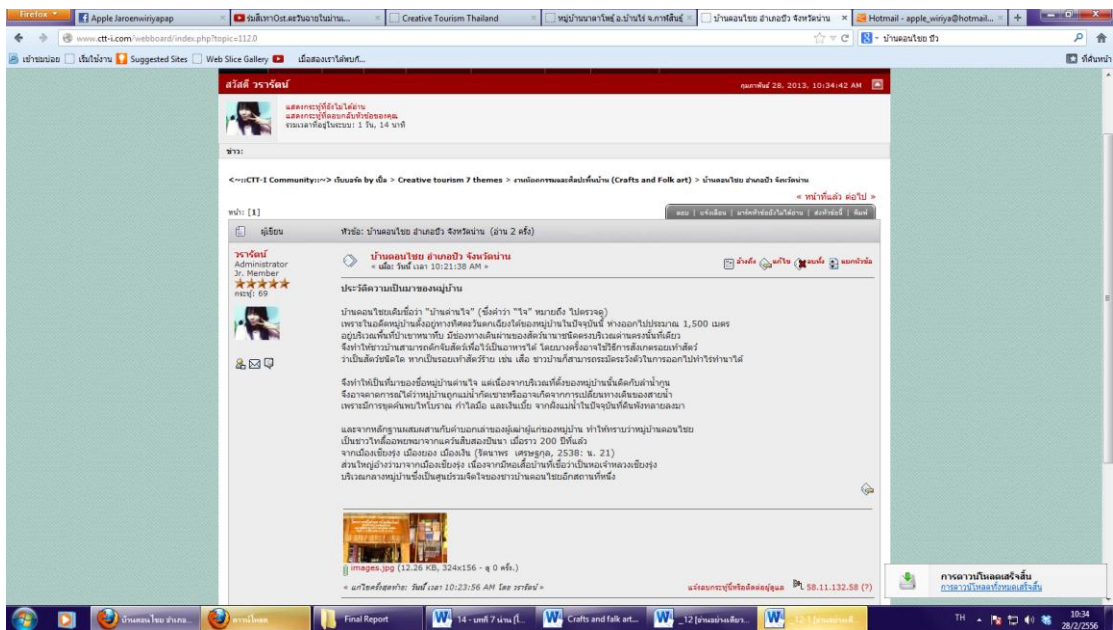
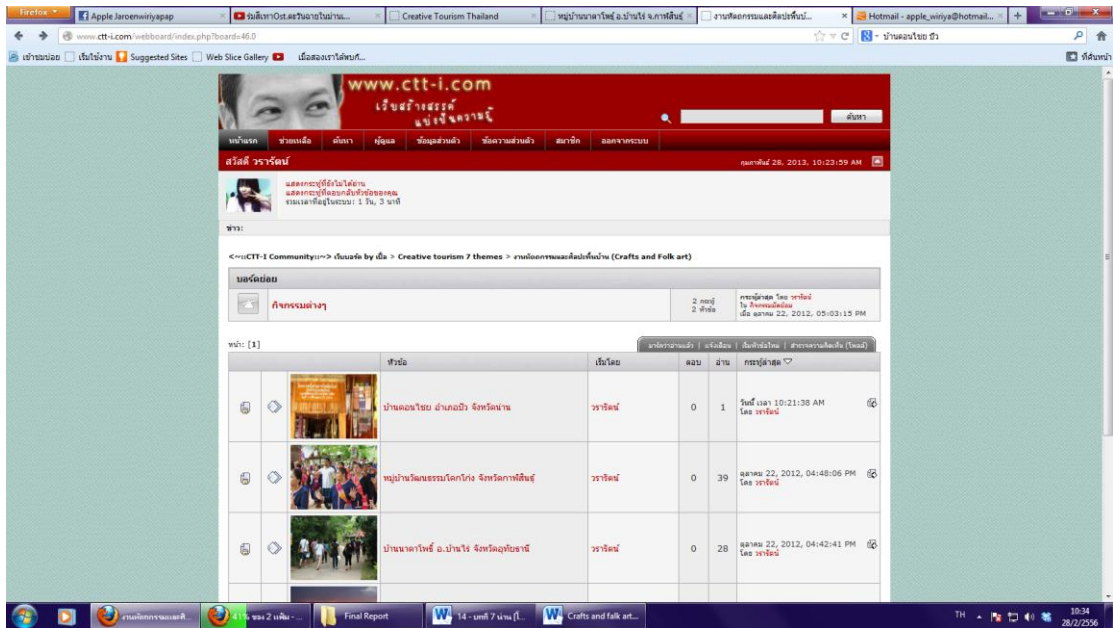

ภาพที่ 7.13 การออกแบบดีไซน์ของเนกประสงค์ (1)
ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2555.

7.10.2 เว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์

ภาพที่ 7.14 เว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์
ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2555.

ภาพที่ 7.15 เว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์
 ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2555.

7.10.3 ผลการออกแบบศิลปะการแสดงเพื่อสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยว อยู่ใน DVD ที่แนบมาด้วย

ภาพที่ 7.16 การออกแบบศิลปะการแสดงเพื่อสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยว
ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2555.